

Miroslav Krleža: Gospoda Glembajevi

Najutjecajniji profesionalni hrvatski književnik prve polovice dvadesetog stoljeća (1915. - 1942.), Miroslav Krleža, naširoko je poznat po svojoj dramskoj, u suvremeno doba i ekraniziranoj, trilogiji izdavanoj od 1926. do 1930. Riječ je o trima djelima, 'Leda', 'U agoniji' i 'Gospoda Glembajevi', od kojih potonje problematizira uspon i propast jedne zagrebačke patricijske obitelji. U kontekstu djela, ulomak je izvadak koji, pri kraju drame, tematizira intimni dijalog Leonea i Angelike Glembaj prije krucijalnog čina ubojstva barunice Castelli.

Leone je sin Ignjata Glembaja (poznatog po nadimcima Naci i Jacques), čovjeka u šezdesetim godinama, suverene glave obitelji i vlasnika tvrtke Glembay Ltd., te njegove prve žene grčko-venecijanskog podrijetla Basilides-Danielli. Naime, Ignjat je s prvom ženom imao još dvoje djece, Alisu i Ivana koji su smrtno stradali, dok mu je druga žena, barunica Charlotte-Castelli Glembaj, podarila Olivera i Caddy. Nakon dugotrajnog izbivanja od jedanaest godina, neurotični intelektualac, a ujedno i slikar Leone Glembaj, primoran je vratiti se u zagrebački dom u čast uspješnog poslovanja već spomenute tvrtke. No, odnosi među članovima su napetiji od očekivanih. Temelj dinamičnog sukoba leži u drevnoj barboczyjevskoj predaji prema kojoj je prvi pripadnik obitelji 1790. godine u šumi ubio i opljačkao crkvenog zlatara, sebi izgradivši veliki dvor i podigavši društveni ugled na krvi novoizgrađenoj karijeri. Takvim monstruoznim postupkom, krv obične međimurske seoske obitelji koja se bavila poljodjelstvom, pretvara se u neutaživo, beskrupulozno i goropadno rodoslovno stablo čiji članovi, pošto poto, imaju tendenciju uspona na društvenoj i intelektualnoj razini, uz neizbježnu dozu hedonizma, boemštine i zgrtanja blaga, što, u konačnici, nije moguće zbog niske razine ljudskosti i morala onih koji to žele postići. Fenomenu predstavljene glembajevštine, izričito se suprotstavlja tridesetosmogodišnji Leone koji simbolizira pobunu u vlastitim redovima. Uviđa oholost svoga roda, priželjkivajući bijeg od glembajevske krvi (imperativa), automatski dolazeći u sukob s ocem Ignjatom i maćehom Castelli budući da su oni zadržati predstavnici dotične hedonističke životne filozofije. Leone barunicu nikad nije prihvatio kao zamjenski autoritet nakon smrti majke, budući da je dotična bila rastrošna i ljubavnički nastrojena. Dodvoravala se kome je god stigla – Angelikinom mužu Ivanu, velečasnom Silberbrandtu, industrijalcu Skomraku... Njen cilj je bio steći što viši socijalni status uz lagodan život s ljubavnicima koji bi joj ugađali. Isto tako, sumnjivala se za umiješanost u ubojstvo Fanike Canjeg i njene svekrve, a brani ju, od muža unajmljeni odvjetnik, Puba Fabriczy. Radnja se odvija tijekom samo jedne noći (simbolika – Glembajevi su se obogatili preko noći), u kratkom vremenskom intervalu od jedan do pet ujutro u obiteljskom salonu. Mjesto i vrijeme su u potpunosti reducirani kako bi se naglasila psihologizacija likova, njihovi stavovi, svjetonazori i perceptivna sposobnost kroz struju svijesti i asocijacije. Uvodna replika iz priloženog ulomka odaje Leoneovu neurotičnu podvojenost između nagonskog, tjelesnog i životinjskog (naturalistički glembajevski elementi) te razumnog, duhovnog i ljudskog (danielijevski elementi). Razapet je između te dvije stvarnosti, to jest dvije krvi koje teku njegovim žilama dok ga vodi neutaživa žeđ za zatiranjem glembajevskog roda. Po svom dolasku, kida očev portret, stručno uviđajući slikarske greške, fizički se sukobljava s njim i psihički ga uništava na što Ignjat pada u nesvjesticu što Leone, ipak, uviđa kao "kriminalni noćasnji" zločin sa svoje strane. Bio je to konačni obračun s ocem za kojeg se pripremao svo vrijeme izbivanja. Iz unutarnjih i vanjskih sukoba, proizlazi osjetna dramska napetost. Jedini smiraj, Leone nalazi u udovici svoga brata Ivana – dominikanki Angeliki čija mu prisutnost, blizina i razgovor prijaju. Ona ga smiruje odvrćući ga od zločinačkih misli koje ga progone („Miluje ga toplo i samilosno kao bolesno dijete: Ne, Leone, sve to nije tako crno. Vidjeti i znati da nemaš sposobnosti da protiv svega toga nešto učiniš, to bi bilo grozno i beznadno.“). Kako bilo, baruničin lik doveo je do

kulminacije Leoneovih unutarnjih previranja i podvojenosti između ljudskog i nagonskog. Na baruničine optužbe Angeliki kako je jedna obična drolja, Leone uzima škare, mahnito trči za barunicom po kući i kolje ju. Drama završava cvrkutom ptica u dvorištu.

Takav nepromišljeni čin Leonea je, ponovno, stubokom sunovratio u ponor glembajevštine iz kojeg je htio izaći. Njegov postupak se ne može opravdati budući da je jedino sredstvo, kojim se mogao suprotstaviti obitelji, upravo ona doza humanosti i razuma koju im je bilo potrebno ucijepiti u svjetonazore. Goreći od želje da suzbije njihove porive, nesvjesno oslobađa svoje, ne shvaćajući da se tako spušta na njihovu nisku moralnu razinu uz čistu naturalističku, biološku, životinjsku motivaciju u kojoj, fizički jači, proždire slabijeg. Time, sva njegova nastojanja postanka boljim čovjekom, padaju u vodu. U konačnici, podržavam Leoneov svjetonazor, no ne i postupak kojim ga je nakanio provesti.